
Sărăcia în contextul globalizării

Prof. univ .dr. Radu Titus MARINESCU (radu_titus_marinescu@yahoo.com)

Universitatea „Artifex” din București

Drd. Olivia –Georgiana NIȚĂ (georgi_nita@yahoo.com)

Academia de Studii Economice din București

Drd. Alexandru BADIU (badiu@transferrapid.com)

Academia de Studii Economice din București

Abstract

Când vorbim despre sărăcie avem în vedere lipsa posibilităților financiare ale unei gospodării, ale unui grup de persoane sau a unei persoane de a avea resursele financiare pentru a-și satisface nevoile de hrană, adăpost și îmbrăcăminte, acestea fiind minimum de care trebuie să dispună o gospodărie pentru a putea să asigure măcar o dezvoltare la limita normalului pentru populație. Conceptul de sărăcie este mai mult decât lipsa posibilităților financiare, este și faptul că anumite segmente ale populației dintr-o țară, dintr-o regiune se poate afla sub pragul minim de sărăcie și poate să fie într-o situație disperată. Sărăcia este definită de Banca Mondială ca lipsa unor resurse care determină ca anumite straturi ale populației să se afle într-o situație dezarmantă. Termenul de sărăcie este un fenomen complex și este determinat de un complex de factori care influențează sărăcia într-un mod individual sau complex în cazul unor grupuri de populație. Din studiul efectuat rezultă că putem exprima un anumit nivel de clasificare a indicatorilor sau elementelor factoriale care determină sărăcia. În acest sens putem vorbi de factori principali la nivel regional, la nivel de comunitate, la nivel de gospodărie și nu în ultimul rând la nivel individual. Când ne referim la izolare înseamnă un nivel regional deoarece există condiții regionale diferite în chiar aceeași țară, chiar în același district, la noi în județ și de aici apar și condițiile de conviețuire adică de acces la oferta pe care trebuie să o dea administrația centrală și regională, locală, celor care luptă pentru a ieși din sărăcie. La nivelul întregii comunități putem vorbi de lipsa mijloacelor de transport, distribuția terenurilor existența sau dimpotrivă lipsa centrelor educaționale sau medicale, a unei structuri sociale sau unei organizații destinate ajutoării populației sărace. Coborând la nivelul gospodăriei, aceasta depinde de nivelul membrilor din gospodărie, depinde de nivelul de educație al capului gospodăriei, nivelul de sănătate și educație al membrilor gospodăriei, structura veniturilor individuale ale membrilor gospodăriei sau totale pe gospodărie și multe alte aspecte, dintre care putem vorbi și de nivelul de discriminare și gradul de violență din cadrul gospodăriei.

În ceea ce-l privește pe individ factorii care pot să contribuie la starea lui de satisfacție sau sărăcie trebuie să avem în vedere în primul rând vârsta, vulnerabile fiind vârsta mică a copilăriei sau vârsta generației a treia. Putem vorbi despre educație dacă există acces, dacă există preocupare și dacă există îndemn pentru a urma un nivel de educație măcar general. Există uneori discriminare de gen, de posibilitatea ocupării unui loc de muncă adecvat, starea de sănătate și nu în ultimul rând al etniei. Există țări, printre care și România care au mai multe etnii, dar ele nu trebuie să fie privite într-un mod disproporționat ci într-un mod unitar, ca membrii ai colectivității generale a țării respective. Sărăcia poate fi măsurată prin o serie de indicatori cum sunt indicatorii demografici, indicatorii economici și nu în ultimul rând indicatorii sociali. Rând pe rând, acești indicatori prezentați se constituie într-un sistem pe baza căruia se analizează nivelul de sărăcie al unei populații. Există o serie de încercări în care este analizată calitatea vieții și pe baza acestora se identifică grupurile sau categoriile de persoane care din varii motive sunt în pragul sărăciei. Sărăcia poate fi una absolută care este conectată cu nivelul de subzistență al populației și o sărăcie relativă care este definită din punct de vedere al contextului social, al nevoilor, al aspirațiilor umane, ș.a.m.d. Pentru cele două categorii de grupe de persoane aflate în sărăcie se poate stabili pragul de sărăcie absolută ținând seama de costul alimentelor necesare vieții, de accesul la sănătate, de posibilitățile în gospodărie de a asigura condiții minime. Și putem vorbi de pragul sărăciei relative care este în funcție de raportul dintre venit și consum, acest prag fiind stabilit la 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult și pe total populație. Pornind de la aceste elemente putem discuta despre tendința sărăciei în Uniunea Europeană și apoi în mod structurat de tendința sărăciei în diverse state. Sigur, ne gândim aici în primul rând la România și vom vedea că în 2016 mai mult de o cincime din populația Uniunii Europene se afla în risc de sărăcie. În această situație sunt țări ca România în care aproape 25,3% din populație este în stare de risc, Bulgaria – 22,9% și multe alte țări, chiar și cele aparent cu condiții bune ale nivelului de trai, cum sunt Finlanda, Danemarca care se află și ele într-o situație nu tocmai convenabilă datorită evoluției generale a condițiilor de viață. Nu ne referim desigur în acest articol la sărăcia absolută și relativă din statele de pe continentul african și multe din statele din Asia, ci am urmărit să punem în evidență situația populației vizavi de sărăcie și să comparăm dacă sărăcia este sau nu efect al globalizării. S-au dezvoltat două teorii una care spune că sărăcia nu este efect al globalizării pentru că într-o politică globalizată se luptă tocmai pentru a se asigura condiții de viață cât mai apropiate pentru membrii colectivității lor, din fiecare stat, din fiecare regiune, de pe fiecare continent. Pe de altă parte, se recunoaște și faptul

că procesul de globalizare are ca efect și stratificarea mult mai profundă a populației care în termenii generali conduce la un grup al populației care deține majoritatea resurselor naționale și internaționale și un grup tot mai mare care se îndepărtează de nivelul condițiilor normale de viață și se află în sărăcie sau în pragul sărăciei.

Cuvinte cheie: sărăcie, prag de sărăcie, factori determinanți, demografie, regiune

Clasificarea JEL: F22, F62, I32

Introducere

În acest articol, autorii au urmărit să facă o expunere cât mai largă asupra conceptului de sărăcie, a factorilor care determină acest proces de restrângere sau extindere a sărăciei absolute și relative și apoi să încerce să găsească o explicație asupra întrebării dacă sărăcia este influențată de globalizare sau nu. Rând pe rând, în acest articol s-au prezentat factorii determinanți ai sărăciei cu accent pe factorii regionali, factorii de la nivel de comunitate, gospodărie sau la nivel individual. Pentru măsurarea sărăciei autorii au studiat și au considerat că există un sistem de indicatori care folosiți pot da o imagine mai clară asupra sărăciei și pot să contribuie într-o anumită măsură și la stabilirea de programe regionale, naționale, internaționale de încercare a diminuării și de ce nu, a eradicării sărăciei. În acest context se pune, mai ales, problema eradicării sărăciei absolute. În sistemul de indicatori astfel menționat, întâlnim indicatori demografici, indicatori economici și sociali, toți care țin de structura populației, piramida vârstelor, posibilitatea membrilor gospodăriilor de a avea venituri, apoi indicatorii economici din gospodăria sau din societate. Vorbim de veniturile gospodăriei, de consumul și de posibilitatea de economisire în cadrul gospodăriilor, dar în același timp trebuie să vorbim și de faptul că economiile care se realizează în gospodăria trebuie să găsească un mediu fertil în cadrul structurilor regionale al națiunilor sau pe glob pentru a pute fi plasate în scopul de a aduce valoare nou-creată și de a contribui astfel la realizarea de venituri suplimentare care să atenueze nivelul de sărăcie. Sigur, nu lipsiți de importanță sunt indicatorii sociali care se referă la sănătate, la educație, la accesul la programe și servicii. Există populație care nu are acces sau nu are posibilități să acceadă la un nivel de educație normal, la un nivel de sănătate și așa mai departe. Pe rând sunt inventariați acești indicatori pornind de la veniturile gospodăriei, consumul gospodăriei, sănătatea și nutriția, educația sau adăpostul, acestea fiind condițiile minimale pentru a asigura condiții ale pragului de sărăcie și de depășire a acestuia. Când vorbim despre sărăcie, discutăm despre sărăcia absolută și sărăcia relativă, despre pragul de sărăcie absolută și pragul de sărăcie relativă și pe acest fond se efectuează o analiză a situației gradului de sărăcie actuală

precum și în legătură cu tendința de evoluție a indicatorilor care atestă gradul de sărăcie. Există o serie de indicatori cum sunt rata riscului de sărăcie, rata de deprivare materială sau rata de deprivare persistentă, toate fiind elemente care conduc la o posibilitate de apreciere a nivelului și gradului de sărăcie dintr-o țară sau dintr-o comunitate. În articol se folosesc pe larg metodele statistice, grafice, tabele și altele care exemplifică și asigură o însușire mai rapidă a concluziilor la care autorii ajung pe parcursul studiului efectuat.

Literature review

Anghelache, Mitruț și Voineagu (2013) au evidențiat principalele aspecte ale folosirii indicatorilor macro în analizele economice. Anghelache, Niță și Badiu (2015) au analizat elemente privin incluziunea financiară. Anghelache, Partachi, Anghel și Niță (2017) au studiat influența pozitivă a remitențelor asupra scăderii sărăciei. Măsurarea sărăciei este o temă abordată de Briciu (2009), Pop (2009), Ruggles (1992). Goschin, Popa și Roman (2010) au studiat perspectivele macroeconomice ale remitențelor în România și țările balcanice. O serie de cercetători, precum Haider, Hossain și Siddiqui (2016), Niță (2018), Ustubici și Irdam (2011), Zheng și Musteen (2018) au cercetat impactul remitențelor asupra dezvoltării economice. Hassan și Holmes (2013) au analizat corelația dintre remitențe și rata reală de schimb. Pasca (2016) a efectuat un studiu privind remitențele din România.

Metodologie, date, rezultate și discuții

Sărăcia este un fenomen complex și o serie de factori care influențează sărăcia unui individ sau a întregii gospodării merită să fie studiați pentru a înțelege mai bine acest concept. Principalii factori determinanți ai sărăciei sunt de natură economică, socială sau demografică și trebuie analizați la nivel de țară și, mai ales regiune, existând diferențe ale indicatorilor sărăciei prezenți într-o țară dezvoltată față de cei prezenți într-o țară aflată în curs de dezvoltare. Măsurarea sărăciei presupune o analiză detaliată și dificilă, alegerea indicatorilor potriviți și interpretarea acestora trebuie atent realizată astfel încât rezultatele să reflecte cât mai real situația unui individ, a unei gospodării și nu numai, a unei întregi regiuni. Politicile de reducere a sărăciei por fi astfel adoptate în funcție de presiunile existente la nivel de regiune. Măsurile tradiționale ale sărăciei folosesc diverși indicatori monetari, însă și cei non-monetari ajută la înțelegerea mai în ansamblu a sărăciei.

Aceștia sunt doar câțiva indicatori în plus ce pot fi incluși în analiza sărăciei, pentru realizarea unui studiu cât mai cuprinzător al sărăciei și totodată pentru determinarea situațiilor cu probleme și propunerea unor politici de reducere a sărăciei mai eficiente.

După ce metoda de măsurare a sărăciei este aleasă, fie ca este de natura monetară sau non-monetară, trebuie stabilit pragul de sărăcie, care trage linia între persoanele sărace și cele non-sărace. Pragul de sărăcie poate fi relativ sau absolut, după cum și sărăcia poate fi relativă sau absolută.

• Tendințe globale ale sărăciei

Potrivit Băncii Mondiale, progrese în reducerea sărăciei s-au înregistrat de-a lungul timpului, în anul 1990, 1.85 miliarde de persoane, reprezentând la momentul respectiv 35% din populație era considerată săracă.

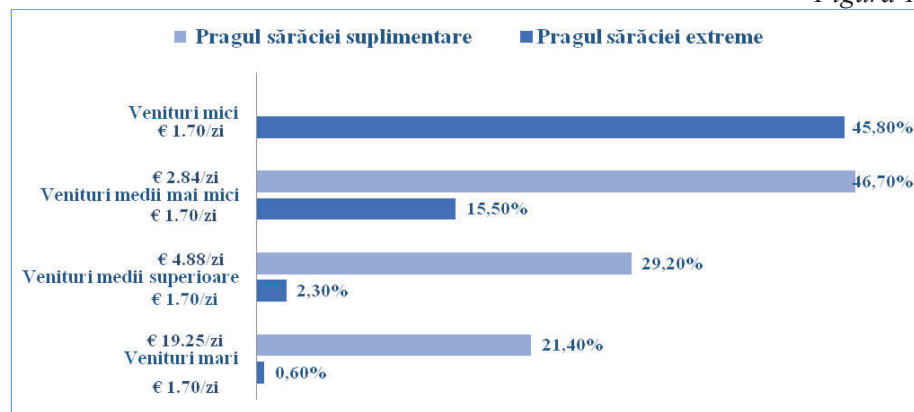
În prezent Banca Mondială a estimat că mai mult de 760 de milioane de persoane, adică 10.7% din populația globală încă trăiește în sărăcie extremă, ceea ce înseamnă că o persoană supraviețuiește cu 1,70 EUR/zi.

Pentru a realiza comparații la nivel de țară și pentru a determina populațiile care se confruntă cu sărăcie absolută, Banca Mondială convertește pragul de sărăcie din fiecare țară în dolari. Pragul internațional al sărăciei este stabilit la intervale regulate de timp, deoarece costul pentru bunurile de bază: hrană, haine, adăpost se schimbă, astfel pragul sărăciei internaționale a fost stabilită la 1,11 EUR pe zi, iar în anul 2015 a fost actualizat la 1,70 EUR pe zi.

Un alt lucru dificil de determinat în măsurarea sărăciei este acela că nu toate țările pot fi considerate la același nivel, pragul de sărăcie poate varia drastic între țările dezvoltate și cele care se confruntă cu dificultăți economice. Noile praguri de sărăcie stabilite de Banca Mondială sunt prezentate în figura 1, pentru țări cu venit mici 1,70 EUR/zi, venituri medii mai mici 2,84 EUR/zi, venituri medii superioare 4,88 EUR/zi și venituri superioare 19,25 EUR/zi.

Pragul sărăciei stabilit în anul 2015

Figura 1

Sursa: Banca Mondială

Misiunea Băncii Mondiale este de a reduce populația săracă la mai puțin de 3% din totalul populației globale.

• **Tendențele sărăciei în Uniunea Europeană**

Conform Eurostat, în anul 2016, 23.5% din populația UE, adică 118.0 milioane persoane trăiau în gospodării cu risc de sărăcie și excluziune socială. Persoanele expuse riscului de sărăcie se aflau în această situație în urma unei dintre condițiile: în risc de sărăcie, chiar și după primirea transferurilor sociale, lipsiți de mijloace materiale, trăiesc în gospodării unde munca depusă de membri gospodăriei este de nivel scăzut.

Eurostat definește rata riscului de sărăcie, după primirea transferurilor sociale, ca raportul persoanelor cu venituri sub pragul de sărăcie, stabilit la 60% din venitul național median echivalent cu venitul disponibil după transferurile sociale. Acest indicator arată persoanele cu venituri mici în comparație cu ceilalți rezidenți din țara respectivă. Rata riscului de sărăcie, înainte de primirea transferurilor sociale, reprezintă raportul persoanelor în total populație cu un venit disponibil echivalent sub pragul de sărăcie stabilit la 60% și calculat incluzând transferurile sociale. Acest indicator ia în considerare posibilitatea inexistenței transferurilor sociale. Rata riscului de sărăcie persistentă se calculează pe o perioadă de trei ani și arată procentul populației aflată în risc de sărăcie în anul în curs, dar și în cei doi ani precedenți.

Deprivarea materială reprezintă incapacitatea forțată a unei persoane de a-și acoperi cheltuielile neașteptate, de a avea o masă pe bază de carne, telefon sau mașină, de a-și permite o vacanță anuală departe de casă, facturi sau rate bancare. Rata de deprivare materială este un indicator care face distincție între persoanele care își permit achiziția unor bunuri față de alte persoane care nu-și achiziționează bunurile respective din alte motive. Din categoria acestor bunuri fac parte cele enumerate mai sus, în cadrul definiției pentru deprivarea materială. Rata de deprivare materială persistentă se calculează pe o perioadă de trei sau patru ani și analizează incapacitatea unei persoane de a-și acoperi cheltuielile pentru aceleași bunuri menționate mai sus. Indicatorul care măsoară persoanele care trăiesc în gospodării cu munca depusă de nivel scăzut este definit prin numărul de persoane cu vârstă activă de muncă care au lucrat doar 20% din potențialul lor, în ultimele 12 luni.

Metoda de calcul folosită de Eurostat pentru rata riscului de sărăcie se referă la procentul persoanelor din totalul populației care a declarat ca sunt anagajați, însă sunt expuși riscului de sărăcie, au un venit disponibil sub pragul de sărăcie.

Formula de calcul este:

$$IW\ ARPT_{at_k} = \frac{\sum_{i=j_{at_k}} PB040_i}{PB040_i} \times 100 \quad (1)$$

unde:

IWARPT (in work at risk of poverty rate) = rata riscului de sărăcie pentru persoanele care lucrează;

J = populația sau un grup de persoane, aflat în risc de sărăcie.

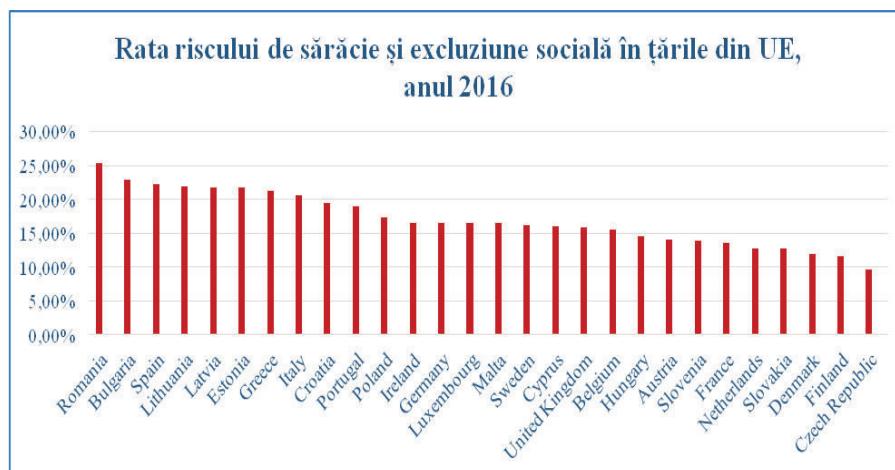
În anul 2016, conform datelor oficiale publicate de Eurostat, 51.9 milioane persoane din UE se confruntau cu sărăcie datorată veniturilor, fără a fi însă deprivați material sau cu intensitate scăzută de muncă. 15.5 milioane persoane se confruntau cu deprivare materială și 13.2 milioane persoane cu sărăcie datorată intensității scăzute de muncă. Cele trei grupări se intersectează, rezultând o grupare de persoane de 8.4 milioane care se confruntă cu sărăcia unde toate cele trei riscuri sunt prezente.

Strategia Europa 2020 are ca obiectiv promovarea incluziunii sociale, mai ales prin reducerea sărăciei și numărului de persoane aflate în risc de sărăcie, cu cel puțin 20 milioane de persoane.

Figura 2 prezintă rata de sărăcie, în cadrul celor 28 de țări din UE.

Rata riscului de sărăcie și excluziune socială în țările din UE, anul 2016

Figura 2

Sursa: Eurostat

În anul 2016, conform Eurostat, în unele țări din UE, mai mult de o cincime din populație se afla în risc de sărăcie. În această situație sunt

țările: România (25.3%), Bulgaria (22.9%), Spania (22.3%), Grecia (21.2%), respectiv Italia (20.6%). O parte dintre aceste țări au înregistrat creșteri ale ratei de sărăcie față de anul 2015, un astfel de exemplu îl reprezintă România unde s-a înregistrat cea mai mare creștere față de anul 2015, de 1.4 puncte procentuale. Printre țările din UE care au înregistrat rate mai mici ale riscului de sărăcie, se numără: Republica Cehă (9.7%), Finlanda (11.6%) și Danemarca (11.9%).

În funcție de populația țărilor din UE-28, se poate determina numărul persoanelor aflate în risc de sărăcie și astfel ar arăta harta sărăciei în Europa, bazat pe datele obținute de la Eurostat, în anul 2016.

Concluzii

Din studiul efectuat se desprind o serie de concluzii, în primul rând aceea că evoluția globală poartă în sine și un risc de sărăcie mai accentuat. Acapararea resurselor de către un grup tot mai mic de indivizi din fiecare comunitate, țară, sau pe plan mai larg, internațional are ca efect și sporirea gradului de sărăcie la nivelul de jos al polarizării. A doua concluzie este aceea că fenomenului de sărăcie absolută și relativă trebuie să i se acorde o atenție deosebită în condițiile actuale în care resursele de pe glob se împuținează, chiar dacă apar substituenți ai acestor resurse, iar populația țărilor este în continuă creștere. Se anticipează ca în anul 2050 populația întregului glob să fie de aproximativ 10 miliarde de persoane, adică cu 2,2 miliarde mai mult decât în anul 2014. Este o problemă globală, este o problemă internațională căreia trebuie să i se acorde atenție. O altă concluzie este aceea că studiul pragului desărăcie, fie că este absolută sau relativă, trebuie să se facă pe seama unor indicatori statistici calculați care să fie comparați cu conceptele internaționale ale UNSD - Comisia Statistică a ONU, ale Băncii Mondiale și ale altor instituții cum ar fi Consiliul Uniunii Europene, care trebuie să se îngrijească de a ține sub lupă modul în care evoluează, să-i spunem așa-sărăcia și să vedem dacă tendințele de globalizare vor avea sau nu un efect. Dacă vor avea un efect care este previzibil, înseamnă că trebuie luate și unele măsuri de diminuare dacă nu de eradicare a sărăciei. Cooperarea economică internațională trebuie să fie un factor determinant în a asigura condiții mai bune populației din unele țări serios afectate de flagelul sărăciei.

Bibliografie selectivă

1. Anghelache, C., Mitruț, C., Voineagu V. (2013). *Statistică macroeconomică. Sistemul Conturilor Naționale*, Editura Economică, București, capitol 8, *Utilizări ale indicatorilor macro în analizele economice*, 299 – 387
2. Anghelache, C., Niță, G., Badiu, A. (2015). *Financial Inclusion, focus on Romanian migrants and their families*, International Conference “Romania on the Recovery Path – Economic – Financial Decision under Risk”, 253-262

-
3. Anghelache, C., Partachi, I., Anghel, M.G., Niță, G. (2017). „Remittances, element with positive influence on poverty reduction”, International Conference “10 years membership in the European Union - Analyses, methods, models regarding the results of Romania”, 111-119
 4. Briciu, C. (2009). Măsurarea sărăciei și incluziunii sociale un caz de asimilare selectivă a inovației. *Revista Calitatea Vieții*, XX, 1-2, 161-170
 5. Goschin, Z., Popa, A., Roman, M. (2010). *Migrant's Remittances in Romania and Balkan Countries: A Macro-Economic Perspective*, International Conference on Eurasian Economies, 4-5 November 2010, Istanbul, Turkey, in International Conference on Eurasian Economies, Beykent University Publishing House, 160-166
 6. Haider, M.Z., Hossain, T., Siddiqui, O.I. (2016). Impact of Remittance on Consumption and Savings Behavior in Rural Areas of Bangladesh, *Journal of Business, LAR Center Press*, 1 (4), 25-34
 7. Hassan, G.M., Holmes, M.J. (2013). Remittances and the real effective exchange rate, *Applied Economics*, 45 (35), 4959-4970
 8. Niță, G. (2018). Remittances form migrant workers and their importance in economic growth, *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 8 (1), 161-166
 9. Pasca, C.S. (2016). Monetary Remittance - Romania Case Study, *Contemporary Economy Journal*, 1 (3), 50-59
 10. Pop, M.A. (2009). Determinarea evoluției sărăciei cu ajutorul pragurilor relative ancorate în timp, *Revista Calitatea Vieții*, XX, 3-4, 377-398
 11. Ruggles, P. (1992), Measuring poverty, University of Wisconsin – Madison, *Institute for Research on Poverty*, 14, No (1)
 12. Ustubici, A., Irdam, D. (2011). The impact of remittances on human development: a quantitative analysis and policy implications, *Economics Sociology*, 5, (1), 2012, 74-95
 13. Zheng, C., Musteen, M. (2018). The impact of remittances on opportunity-based and necessity-based entrepreneurial activities, *Academy of Entrepreneurship Journal*, 24 (3)